

Zo goed als heilig

De Utrechtse kluizenares

Zuster Bertken

Dr. Dieuwke van der Poel (UU Centre for Medieval Studies)
Dr. Andrea van Leerdam (Universiteitsbibliotheek Utrecht)

Zutphen, Middeleeuwen Symposium, 12 juni 2026

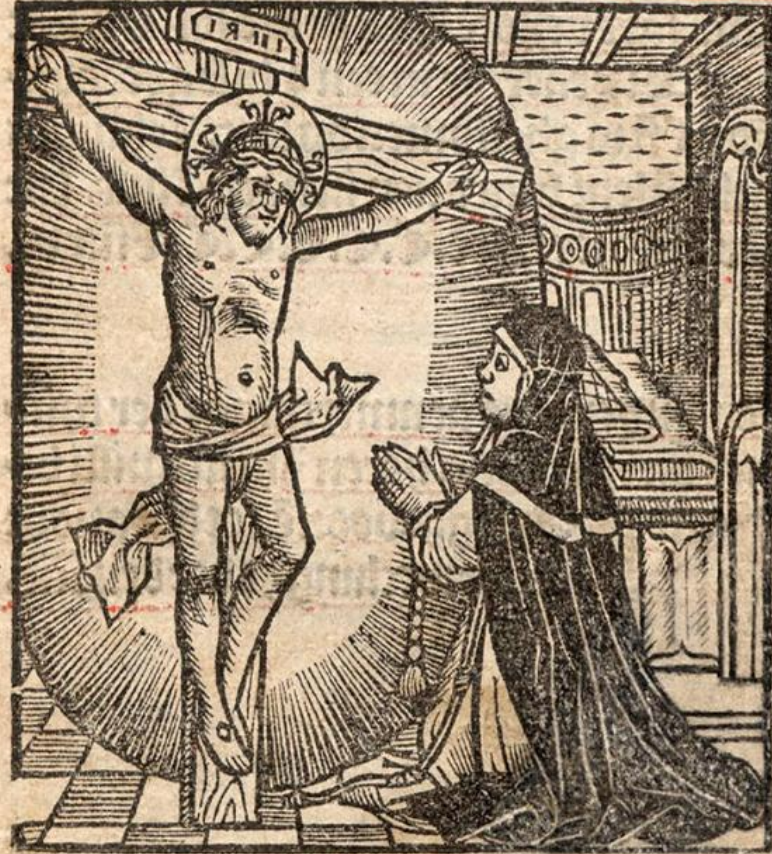
Inhoud

- Berta Jacobs: schrijfster en kluizenares
- Berta's leven en werk vastgelegd en verspreid
- Zo goed als heilig?

Lantaarnconsole (1957)
Cornelis Groeneveld
Utrecht, Maartensbrug
Bron: Wikimedia

Een boeckē gema
ket en bescreuē vā suster bertkē
die .lvij. iaren beslotē heeft ghele
te tot Utrecht in die buerkercke

Titelblad van het 'Passieboekje'
van Suster Bertken
Utrecht: Jan Berntsz, 1516
Bron: Wikipedia

LITERAIRE ICONEN

↑ Belle van Zuylen

↑ Dick Bruna / Nijntje

↑ Maarten Maartens

↑ Utrechts Psalter

↑ Grootste
poëziefestival van
Nederland

↑ Oudste boekhandel

↑ Universiteit
Utrecht

↑ Eerste in Nederland
gedrukte boek

↑ Suster Bertken

↑ Anna Maria van
Schurman

Suster Bertkendreef

Zoek een route

Plan een route

Knooppunten

Middeleeuws Utrecht

Wandelroute • Nederland • Provincie Utrecht • Randstad • Utrecht • Middeleeuws Utrecht

SA

4

3,72 km

7 m

00u45

Easy

Route-informatie

7497 keer bekeken | Publiek | Duits • Engels • Frans

Laatzg geïnfieerd: 16 juni 2025

Beschrijving door de auteur

Utrecht kreeg vorm toen rond het jaar 700 bisschop Willibrord een religieus centrum stichtte. In de eeuwen die daarop volgen ontwikkelde de stad zich tot religieus en handelscentrum in haar centrale positie in de noordelijke lage landen. Veel van de toenmalige kerken en kastelen zijn verdwenen in stadsbranden of oorlogen, maar als je goed kijkt zijn sommige middeleeuwse schatten nog zichtbaar. Soms moet je hiervoor even een steegje om of een keldertap af. Hier vind je verborgen hofjes, overgebleven stukjes muur, gedenkstenen of afbeeldingen, verstopt in stedelijke binnenplaatsen, kroegen en fietsenstallingen. Deze historische zoektocht begint op het eeuwenoude Domplein, waar nog de sporen van de nederzettingen van het Romeinse Rijk zichtbaar zijn.

<https://www.routeyou.com/nl-nl/route/view/904587>

19.12.2025

Kerstconcert Cappella Pratensis ‘Het kerstvisioen van Suster Bertken’

Het internationaal vermaarde ensemble Cappella Pratensis geeft vrijdag 19 december een speciaal kerstconcert in Museum Speelklok, geïnspireerd door de gedichten van Suster Bertken.

Tickets →

Datum vrijdag 19 december

Inloop 19.30 uur

Aanvang 20.00 uur

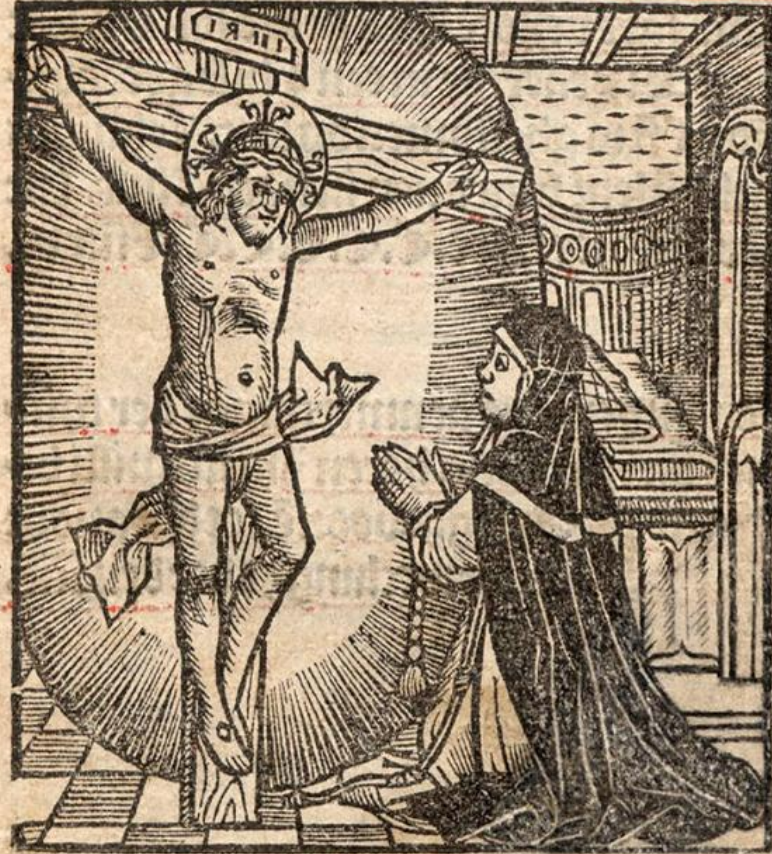
Duur ong. 60 minuten

Cappella Pratensis liet zich voor het programma 'Het kerstvisioen van Suster Bertken' inspireren door gedichten van Suster Bertken. Zij liet zich in 1457 inkluisen in de middeleeuwse Buurkerk en bracht hier 57 jaar in afzondering door om zich te wijden aan haar geloof. Sinds 1984 is Museum Speelklok in de Buurkerk gevestigd.

Naast liederen rond Suster Bertken zal Cappella Pratensis ook stukken zingen uit zijn bredere kerstrepertoire zoals de 'Missa Fit porta Christi' van Jheronimus Vinders en muziek van Josquin des Prez. Dit optreden met muziek en vertellingen belooft dus een bijzondere kerstbelevens te worden!

<https://www.museumspeelklok.nl/agenda/kerstconcert-cappella-pratensis-het-kerstvisioen-van-suster-bertken/>

Een boeckē gema
ket en bescreuē vā suster bertkē
die .lvij. iaren beslotē heeft ghele
te tot Utrecht in die buerkercke

Titelblad van het 'Passieboekje'
van Suster Bertken
Utrecht: Jan Berntsz, 1516
Bron: Wikipedia

ANNEKE B. MULDER-BAKKER

LIVES OF THE ANCHORESSES

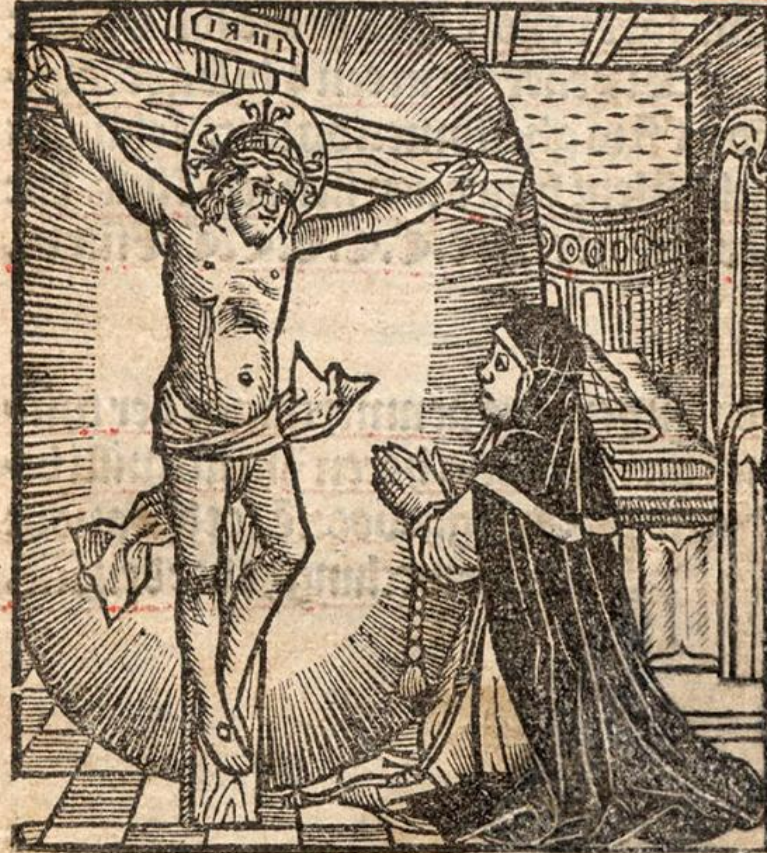
THE RISE OF THE URBAN RECLUSE IN MEDIEVAL EUROPE

TRANSLATED BY MYRA HEERSPINK SCHOLZ

Anneke B. Mulder-Bakker
Foto: Elmer Spaargaren

Een boeckē gema
ket en bescreuē vā suster bertkē
die .lvij. iaren beslotē heeft ghele
te tot Utrecht in die buerkercke

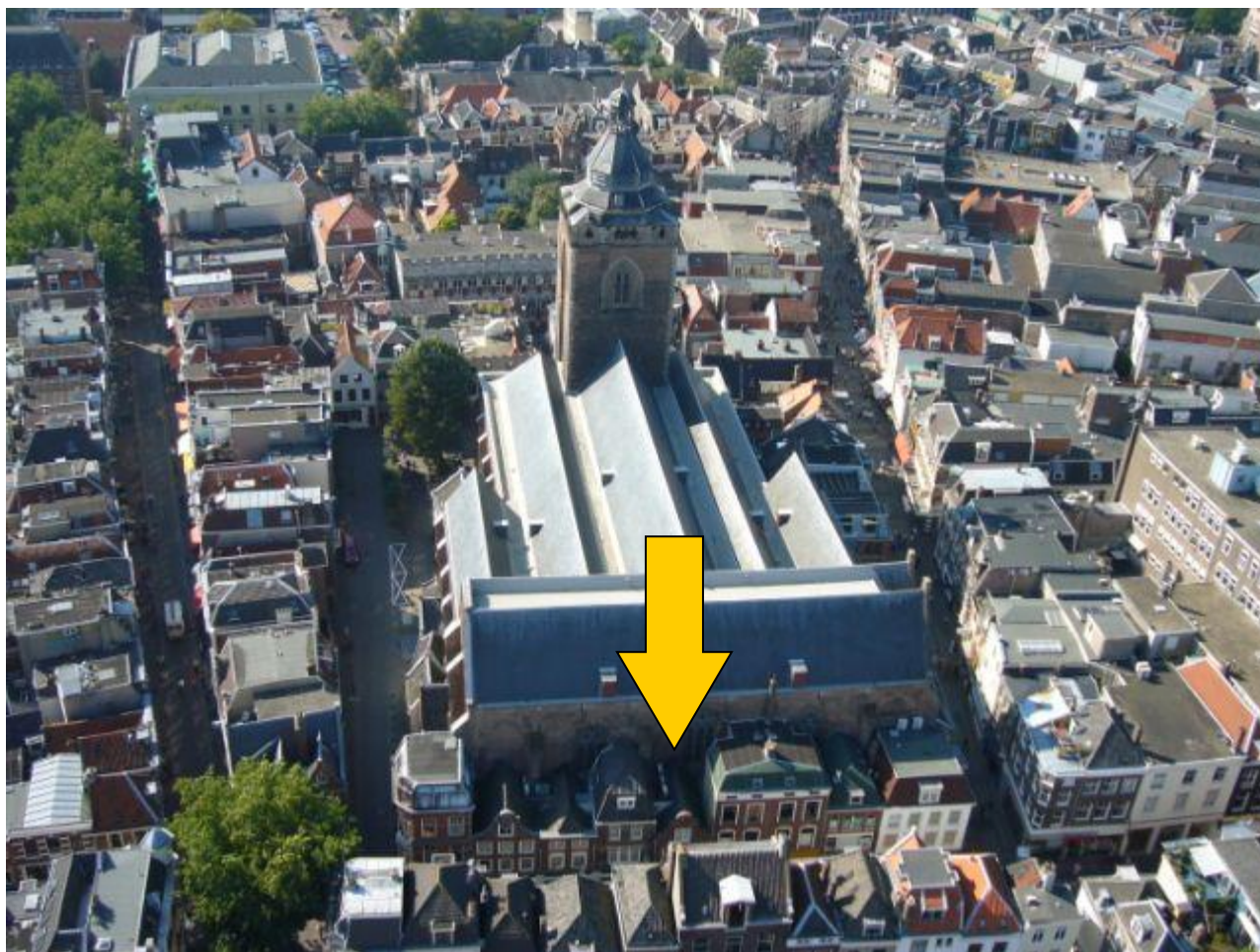
Titelblad van het 'Passieboekje'
van Suster Bertken
Utrecht: Jan Berntsz, 1516
Bron: Wikipedia

Sint Wiborada in haar kluis met twee raampjes,
Legendarium van St. Gallen, 2e helft 15de eeuw.
St. Gallen, Stiftsbibliothek, Cod. Sang. 602, p. 324
Bron: e-Codices

ghy ons ewelic ghemit hebt en ons met
also grote swaere arbeyt en met alsoe vint
rendoot vloft hebt va veel plaghe en van
de ewigē doot so bid ic v vadlike goedico
rēh; m; groter begeerte en dpepe suchte
en rouwe mhs herte d; ghi ons altesamē
(daer ghi v costelike bloet so mildelic voor
wtghefloet hebt) wilt bewarē in v godli
ke ghenade dat wi alle danbaer moghe
wesen en v godlike gebedē also trouwelic
houdē dat v costelike bloet lieue heer en v
bitter doot aē ons arme creatuerē behou
dē mach bliuē/maect ons also vuerich in
v godlike minne dat wi allē duc en lidē dat
ghi op ons ghestadet sachtmoedelic moe
tē dragē en v bitter lidē m; rou van onsen
sondē medelpdelic in onser herte moghen
houdē stadelic en ons alsoe dārbartlick be
wisen dat wi deelachtich mogē werdē der
hogher saliger vruchten hier in gracie en
na dit leuē in gloriē/wplc ons bi wesen in

al onse noden/tribulaciē/duuc en bescermt
ons lieue heer dat wy van ghenē quaden
uwonnē en werdē/sterft ons/maect ons
vast in allen duerchdē/gheloue hope en mī
nē in williger ghehoorsaemh; gheeft ons
te volherdē. **G**oedertperē heer **I**hū ick bid
oetmoedelic om ghenade hulpe voer mī
arme sonderste en voer al daer ic voer ge
loeft heb te biddē/daer ic oec voer bin scul
dich te biddē die dat met minē en weldaet
op mī vdiēnt hebbē en mede begeert heb
bē voer hē te biddē/en voer alle crpste ghe
louighe mēschē leuende en dodē/milt n
uwer dese altesamē ontfarmen en tot uwer
eeren vtroosten/nae haer behoeflichept v
barmhertichept te bewisen. **B**armhertic
ghe god vhoer mī bedē doer v grondelose
barmhertich; doer v bitter lidē/wtstortin
ghe uwer duerbare bloets/en doer uwen
bitterē doot/doer dpe vdiēnt uwer lieuer
moeder. **G**moed gods hemelsche coning.

Buurkerk, Utrecht, vanaf de Domtoren gezien. Bron: Wikimedia

Utrechts archief, Stadsarchief I,
2e kameraarsrekeningen, 1514-1515,
toegang 701, inventaris 627-5

Ic ofheft van heffenden ons nagen van zing to
en in loet zoet dat to of heft van zing to
fag to to al

Ic ofheft meijst aelbert en den stat diene
dat is dier by varen daer die man besien doet
die doet ofheffenden dat by die sellen boord
beloest in to

Ic ofheft meijst in haling van die zehenocder
te mechten ceghen den gzeft van buer en har
floss in hollat of en of heft hollat
beloest to to zing to of

Ic ofheft of diene die poenden in die buerkeret
en bennerden dat ofzaft van berzighen suster
mit hoer witte zoden dym of na sint van
beloest of to

Ic inrop vannenaken heeft ofheft van die
waert van die velen coe ce ganden
to

ofheft van ween heeft besien een man
eet ofheft die doet ofheft van
in to

vanaken heeft ofheft van die waert
of op ce liden van of poelke of
to

ofheft van ween ofheft van benesel
mit zezende die waert van die perde
ofheft van in to of
to to of

Ic ofheft op sinte meijst of tranfagere van in
dier of van in van zezende van zeden
fag of of
in to al

Ic ofheft den coninc inden buer aenden boef
na ander ofheft of
fag to

Ic ofheft walle van die stat camien of heft
ofheft maddalenen
fag in to

Ic ofheft meijst meijst ofheft van die waert
Gander heer van buerzoden en van zezende van
beloest to to

Ic ofheft meijst aelbert die zoner van van die
waert ofheft te meijst die waert ofheft ofheft
beloest to to of

Ic ofheft hermen van zeden van dat ofheft dat
in meijst ofheft van meijst van of heft
stat ofheft ofheft
beloest in to of

Ic ofheft die schuten tot hoer doelen cemaer
ad vinda van of boef floss die waert van of heft
fag to

Ic meijst aelbert en den stat diene ofheft dat
is dier by varen daer die man besien doet die
doet ofheft van
beloest

fag d. se fide in to of

Ic ofheft of diene die poenden in die buerkeret
en bennerden dat ofzaft van berzighen suster
mit hoer witte zoden dym of na sint van
beloest of to

rood = Jan Berntsz
geel = cel Suster Bertken

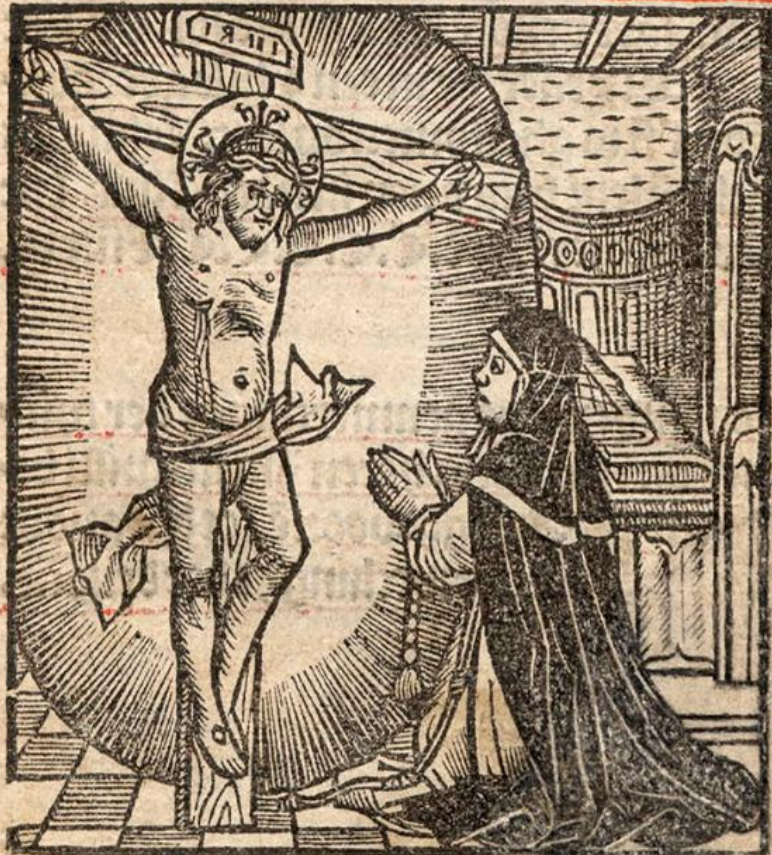
Detail uit kaart van Utrecht door
G. Braun en F. Hogenberg, 1572.
Het Utrechts Archief

Drukkersmerken Jan Berntsz:
1516 - 1516 - 1535

Een boeckhē gema

ket en bescreuē vā suster bertkē
die .lvij. iaren beslotē heeft ghele
te tot Utrecht in die buer kercke

'Passieboekje' van Suster
 Bertken
 Utrecht: Jan Berntsz, 1516
 Bron: KB, Wikipedia

Suster **B**ertkens
boeck dat sy seluer
gemaect en bescre-
uen heeft **T**racterē
de van desen pūctē
hper na bescreuen

Incē eē schoō ghebet vādē suetē naē ihūs

Incē een voer beredinge als men dat heyl-
lich **S**acramēt begeert te ontfanghen.

Een deuot ghebet als mēt oēsagē heeft.

Een ghebet om dat herte te verweckē
tot deuotiē

Eē suuerlic **T**ractaet vandē **K**ersnacht
en der gheboertē ons heeren.

Een inwendighe sprake tusschen den
Brudgom **I**hū en die minēde **M**pel.

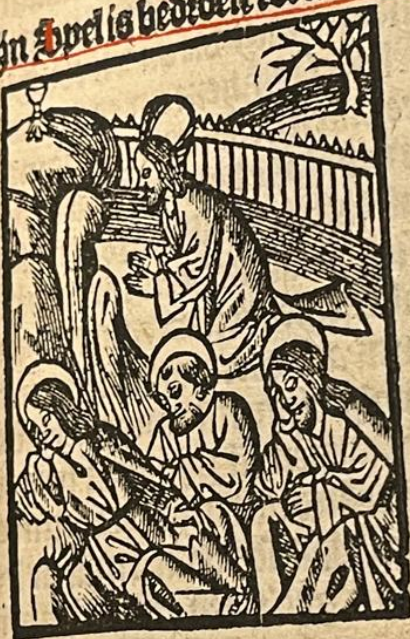
Deck staē hper in veel **L**epdekens dpe
Duster **B**ercken seluer ghedicht heeft

Gheprint tot **V**ericht by den **S**anste
mart achter di gheuangen vleyschups
Simp **I**a **B**ernts **O**p sint **J**ohānes pap
tpste auont **A**nno **M**. **C****C****C****C**. **2**n **xvi**.

Suster Bertkens boeck
Utrecht: Jan Berntsz, 1516
Bron: KB, Wikipedia

Ihesus
in dyel is bedroeft tot aen dē doot.

Dit nauolghēde ghebet salmen tot be-
 hulp ghebruycken om dpe deuocie te ver-
 meerre of om d; herte tot deuocie te vmet-
 tē / zwighēde vā binē int herte lesende.

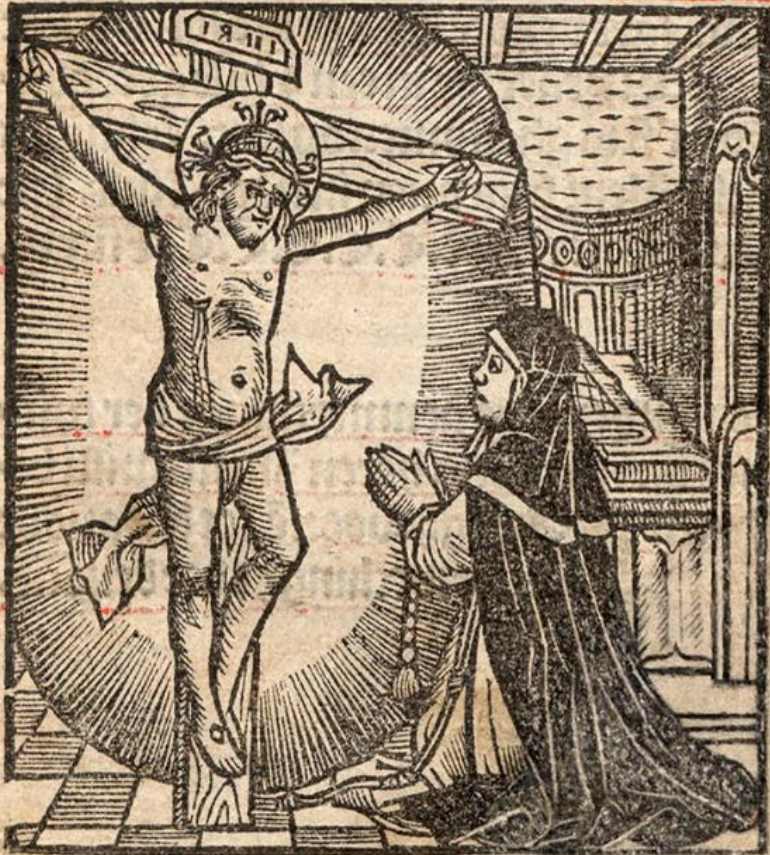
27269361
 sal v ouāghē en bescremen v voer alle sca-
 delic quaet / s;ht wel gemoet en blijft in vro-
 dē. in pace i idipsum dormiā et requiescat

Dese Tedeke's heeft suster Bert-
 ken seluer gedicht ende ghe-
 mact / dpe seer gheestelic
in en genoechlic o lesen

Wit desen npen iare laet ons ghebada-
 tich in **H**oe god heeft wruer
 coren een suuer ioncfroukijn.
 Heer schoon verliert van binnen.
 Mit zynre hoger minnen
 En met gheware oetmoechicheit
 Veel glorioser dingē so in vā haer geschiet
Doe die gloriose was in haer camerhij
 So heeft haer ombeuange dpe gheware
 sonnen schijn
 Want god is neder gheromen.
 Ende heeft tot hem ghenomē
 Gheware menschelicheyt
 Vnder glorioser die daer toe was bereit

Een boeckhē gema

ket en bescreuē vā suster berthē
die. lviij. iaren beslotē heeft ghele
te tot Utrecht in die buerkercke

Hier beghint eer seer deuot boeckhē
vā die passie ons liefs heerē Ihesu Christi
tracterende/ geordineert nae dpe gendert
der hepliger kerken mit weel ander gebe
dē en punten en is ghemaect vā een deuot
te Clusernerste ghebetē suster Berthē die
lviij. iare beslotē heeft gesetē tot Utrecht
in die Buerkercke in een Cluse goe dedie
nēde En is ghestoruen op sint. Leuyns
dach en leyt begrauen in haer Cluse. In
iaer ons herē. M.C.C.C.C.C. En. xvi.

'Passieboekje' van Suster
Bertken
Utrecht: Jan Berntsz, 1516
Den Haag, KB, KW 151 F 7

**lombardica historia que a pterisq3
 lura legenda sanctoru appellatur**

Int iare ons heren .xl. v. en een opstete leuyns dach nae sate jan baptist dach i die zomer is ghe-
 uard va verstupe) Die deuote maghet bertha iacobs dorst val goeder hylliger roerfke) waer die mid
 dach luffigen vij en acht voren doe sy out was seuen en tachtich iare En sy was een pffide suster
 nae die zegghel die alle die ghene) toe beqaert te houden die inder emigheit en i clusen bescloet
 vorden) roerfke zegghel sy an ghenome) heeft en is besloet) van den verdoordigghen vader i xpo heer
 iosef bisrop va theopolitane) suffraganen tuercht. die een doctor was in der godheyt. va der
 pdisie oerden. mit oerlof en isent onser verdoordigghen vaders i xpo heer dauid va bur-
 gondien bisrop tuercht. roerfke deuote berke suster heeft haer leuen ouerzghelbracht i seer
 sroer en seerpe penitencie die sy ghedaen heeft. waer haer cleet was des wijnters en
 des zomers een grof haren cleet aen haer naerke hif mit een grouden roef. die verboudich
 was. En sy heeft mae vleysch of enigge suuel ghegeten. Bloets voets roefende al tijt. Naer
 mae vuez hebbende mit ander veel goeder hylliger roerfke) die langhe waer te seuen En
 doe sy dese seerpe penitencie ghedaen had seuen en vijftich iare. is sy ghezuft in den heer
 In haer cluse aen die buerkerker tuercht. en sy heeft begheert begraue te syn op die seluer
 stede. Dae sy haer penitencie volbrocht heeft dat al se ghesiet is Tot een oerfonde des
 roerfke) va al dat huz voersreue is. se hebben wij ipe heer herman va lorchhorst desen
 toudemuster tuercht en vual) onser verdoordigghen vaders i xpo heer federicus va baden bisrop
 tuercht Ende ipe heer iacob va appelkeeren dormdesen tuercht En ipe broder dierse va
 malpen por totte) zguelue) binne) vuercht die alijst beuaert heeft die slukken va suster
 berke cluse. Noe dae huz voer gheuoemt hebben elise by sonder onse seghel aen desen
 bruf ghehangen) Int iare ons heren als voer ghesreue staet *

Dit is een roep va den bruf die in suster berke docthuft ghesiet is roel
 besloten i een glas ouerzgheset vollen latijn i duchtiche

Int iare ons heren .xl. v. en een opstete leuyns dach nae sate jan baptist dach i die zomer is ghe-
 uard va verstupe) Die deuote maghet bertha iacobs dorst val goeder hylliger roerfke) waer die mid
 dach luffigen vij en acht voren doe sy out was seuen en tachtich iare En sy was een pffide suster
 nae die zegghel die alle die ghene) toe beqaert te houden die inder emigheit en i clusen bescloet
 vorden) roerfke zegghel sy an ghenome) heeft en is besloet) van den verdoordigghen vader i xpo heer
 iosef bisrop va theopolitane) suffraganen tuercht. die een doctor was in der godheyt. va der
 pdisie oerden. mit oerlof en isent onser verdoordigghen vaders i xpo heer dauid va bur-
 gondien bisrop tuercht. roerfke deuote berke suster heeft haer leuen ouerzghelbracht i seer
 sroer en seerpe penitencie die sy ghedaen heeft. waer haer cleet was des wijnters en
 des zomers een grof haren cleet aen haer naerke hif mit een grouden roef. die verboudich
 was. En sy heeft mae vleysch of enigge suuel ghegeten. Bloets voets roefende al tijt. Naer
 mae vuez hebbende mit ander veel goeder hylliger roerfke) die langhe waer te seuen En
 doe sy dese seerpe penitencie ghedaen had seuen en vijftich iare. is sy ghezuft in den heer
 In haer cluse aen die buerkerker tuercht. en sy heeft begheert begraue te syn op die seluer
 stede. Dae sy haer penitencie volbrocht heeft dat al se ghesiet is Tot een oerfonde des
 roerfke) va al dat huz voersreue is. se hebben wij ipe heer herman va lorchhorst desen
 toudemuster tuercht en vual) onser verdoordigghen vaders i xpo heer federicus va baden bisrop
 tuercht Ende ipe heer iacob va appelkeeren dormdesen tuercht En ipe broder dierse va
 malpen por totte) zguelue) binne) vuercht die alijst beuaert heeft die slukken va suster
 berke cluse. Noe dae huz voer gheuoemt hebben elise by sonder onse seghel aen desen
 bruf ghehangen) Int iare ons heren als voer ghesreue staet *

Dit is een roep va den bruf die in suster berke docthuft ghesiet is roel
 besloten i een glas ouerzgheset vollen latijn i duchtiche

Legenda aurea, gedrukt in Straatsburg 1496,
 met handgeschreven levensbeschrijving van
 Suster Bertken op het titelblad.
 Universiteitsbibliotheek Utrecht, H fol 252 rar

haer en seerpe penitencie die sy ghedaen heeft. wat haer cleet was des winters en
des zomers een grof haren cleet aen haer naecte lijf mit een grouwen rock die eenvoudich
was. Sy en heeft nye vleesch of enighe suuel ghegeten. Bloets voets wesende al tijt. Noch
nye vier hebbende mit ander veel goeder heyliger roesfen die langhe was te seuen En

[...] haer cleet was des winters
ende des zomers een grof
haren cleet aen haer naecte lijf
mit een grouwen rock die
eenvoudich was. Zij en heeft
nye vleesch of enighe suuel
ghegeten. Bloets voets wesende
al tijt. Noch nye vier hebbende.

[...] haar kleding bestond 's
winters en 's zomers uit een
grof haren kleed op haar
naakte huid, met een grauwe
eenvoudige rok. Zij heeft
nooit vlees of iets van zuivel
gegeten, was altijd
blootvoets en had nooit vuur
[ter verwarming].

Int iare ons heren .m. v. en een op sijn leuyns dach nae sijn ian baptisic dach i die zomer is ghe
uare vā vertuſic) Die deuote maghet beata iacobs dorſt val goeder hylliger roefic) waer die mid
daerſt luffigen vñ en alyt voren doe ſy out was ſeuen en tachtich iare En ſy was een pffide ſyſter
nae die zegghel die alle die gheene) toe beqaet te houden die in der enighet en i clusen biſloke
vorden. welſie zegghel ſy an ghecome) heeft en is beſloke) vā den verdoordiggen vader i xpo heer
loest biſtop vā theopolitane) ſuffragan tuterſt. die een doctor was in der godheyt. vā der
pdiſie oerden. mit oerlof en iſent onſer verdoordigge vaders i xpo heer dauid vā buz
gondien biſtop tuterſt. welſie deuote beke ſiſter heeft haer leuen ouer ghebrocht i ſer
groer en ſerpe penitencie die ſy ghedaen heeft. wat haer leet was des winters en
des zomers een grof haer leet aen haer naechte hif mit een grouden roef. die verboudich
was. En en heeft mē vleysic of enigge ſuuel ghegeken. Bloets voets roefende al tijt. Naech
mē vier hebbende mit ander veel goeder hylliger roefic) die langhe waer te ſeuen En
doe ſy deſe ſerpe penitencie ghedaen had ſeuen en vijftich iare. is ſy ghezuſt in den heer
In haer cluse aen die buerſterſie tuterſt. en ſy heeft begheert begraue te ſyn op die ſchuer
ſtede daer ſy haer penitencie volbrocht heeft dat al ſo gheſiet is Tot een oerfonde des
marzheys vā al dat her voerſeue) is. ſo hebben wij iſt heer herman vā lockhorſt deſen
toudmuſter tuterſt en vural) onſer verdoordigge vaders i xpo heer federſe vā baden biſtop
tuterſt Ende iſt heer iacob vā appelteern dormeſien tuterſt En iſt broder dierſe vā
malſen por totte) zpuclere) binne) vtrecht die al tijt bewaert heeft die ſtukken vā ſiſter
bertke cluse. Nox die her voer ghe noemt hebben elſe by ſonder onſe ſegghel aen deſen
brief ghehangen) Int iare ons heren als voer gheſeue) ſtaet *

Dit is een roep vā den brieſ die in ſiſter bertke docthuſt gheleyt is wel
beſloten i een glas ouer gheſet vollen latijn i Duytſche

[...] herman van lockhorst

[...] jacob van appelteern

[...] dirck van malsen prior
totten reguleren binnen vtrecht
die altijd bewaert heeft die
slutelen van suster berte cluse.

Legenda aurea, gedrukt in Straatsburg 1496,
met handgeschreven levensbeschrijving van
Suster Bertken op het titelblad.
Universiteitsbibliotheek Utrecht, H fol 252 rar

De sancta Criscina

nomē credunt nūciare. Qui dū illic mira v-
tutū sūg ferret in xpo credēbā. Scius vbiqz
flagellē sepe xerit. & semle i corpā ab impijs
hōribz cruciābā. Nam. i. nē dū ius vera
tōbz. fideles tēpēdē i iurte dū nri iū xpi
sūg apta plicē. Ibi. i. omnia puella refuls-
at moxua. nū. i. spiciū ceciderūt. & mu-
tor restaurat loq. i. obfella a demonio libe-
rat. & rāgione mīdat lepōsi dūctia mor-
bz. pēstifero fānat mēbz. pōrtū simulacrū
iū xpo deicūt. & dignissimū admiratē
pconij pōntē. qz cō pōntē digātē aptā p
meruū acqzē ptiām. Iō fōssimū atbleia
qz qz etatē iā frīgēscēte calore pāstē i pēnis
ibm pūm mōdi pōicā redēptōrē.

XCIII

De sancta Cristina.

Rustina quasi a
crismate pincta. Habuit ei balsa-
mū boni odoris i uersa fide. et oleū deuotiois
in mēte. et bñdictiois in ore. Et

Quistia nobilissima pēbē dona in
tyro nate a pīe suo i qdā turri cū
pī. pedisq; collocata ē deos argē
teos z aureos scilicet hīs. z cū pulcherris cēt z
a multū pūgū petet pētes ei nulli cā po
bāt cede. nolētes pī. dōz cultura moneret
z pā sū a spūscō doctā idoloz sacrificia ab
horrebat. tūc dīx i iuolāz a fenestra ab
scōdebat. Clemēti aut pī. ei pedisq; dicit.
Filia tua dñi nrā dīs nrīs imolare pīcū
h; xpianā ē ē a sērit. Id erat ei ē blāz dñi
dōz cultura nrā pocabat. Cui illa. noli me
vocare filiā nrā sed ei q; sacrificiū laudis
debet. Itē ei dīx monalib; h; dō celī sacrificiū
cū offero. Cui pāc. mea filia ne vni dō sūū
sacrificiū offeras ne ab aliū irascā. Et illa
h; noluit cōnectēs ymāē. Offero ei sacri
ficiū patri z filio z spūscō. Cui pāc. Si tres
deos adozas cur ē alios nā adozas. cui illa.
Tres illi vna deus sūt. Itē. Fīstina pīcū
sū dōz pīegat z aut z argēū paupib; ab
gavit. Bedies pāt vt dōz adozas h; ipos
nūmētēs z ab scāllis qd dñi crīstīa fecerū
audies irat; cā iussit expoliari z a. xij. vīr ei

diado vtrūp mīlītrū dīficatē. Tūc crīstīa pā
dīr. Sīne bonore ⁊ pudore ⁊ abomiabī
bō. q̄ me cedū dēfīcūt. pete illū a dīstīn
vīrūē sīpales. Tūc catēnā tūc ī carcerē mīn
uīllīz līdībz. Māc dēfīstīma sūa sātū. ⁊
ad carcerē p̄gēs sīlīe pēdīb. se p̄trānū.
Sīlīa meā crīstīa lūmē occlōz meoz mīrre
me. Cū illū. q̄ me dīcīs sīlīa nūa. nēlīs q̄
nōmē dī mē habeo. Cūq; nīl sībī p̄uodere
pōss. ad p̄rē redī. ⁊ sībī rīdēnū ī dīcāt.
Tūc p̄r lūstīcā ā nīrīnāl sūī dūc. Cū
dīr. Sācrīfīcīa dīstī. sū ī mīstī affīcī. sūp
pīcīz. ⁊ meā sīlīa nō dīcī. Cū illū.
gnā mībī grās sīstīstī. q̄rā mē nō vocāstī
dī diaboli. Q̄dāt dī diaboli nāstī dēmōn
cū ē p̄r īpī sārīane. Tūc illūstī carmē
p̄r vīngulārādī. ⁊ mēbrā et p̄r tēnerā dīstīpī.
Crīstīa nī dī carnīb. sūa accīpīē ī pūlīz
pīa pīcīdī. Accīpe tīrānē ⁊ carnē ⁊ cō
mīnā comedē. Tūc p̄r sīp rīōtā cō pōsūt. cū
nē cū oīlū sūp oīlū. sī sīpāma cīrlīnē mīlīe
q̄ngēōs vīrōs occīdūt. sīdāt at ē? oīa sīpā
mā q̄rīrīb. alrībīcībīpāz. mēzī carcerē mīn
ē. sīpā nō p̄rīnāstī p̄rīnāstī p̄rīnāstī p̄rīnāstī

fe: & facta nocte uisit pueris lumen. Et
grandæ collū ei ligarēt ei mare pisciorū.
Et uisit puerū angelū cū illum uisitā
fāt ad dēfēctōrē: et mōrē mare baptizauit.
Baptizōrē deopre meo in aīnē thū xpo fē
lio? et in ipso. Et cōmilit ei michadai
changelo q̄am ad terrā adduxit. Et au
diēte pater frōnē lūa puerū dēi. Qub?
maleficijs h̄ facit in mari maleficia ma
eterecās. Cū illa Stultē et infelē et mōrē
accepit grām. Tūc in carcerē eam misit
bens et in crastino debeat decollari. B

Spa aut nunc pater lusus mouit: in
uenia. Hunc quidam uerbum iniqua succel
lit noie. Elus q̄ cūa ferrea succellam cum
oleo refina. p̄ pice parati fecit cristina dū
nactari cūa q̄a p̄ris quos agitari. de cui
plumeret. Tūc cristina dei laudat q̄a
nup̄ rema dei uolabat in infanula in
cūa uolus agitari. Tūc uiderat fecit
rabi caput eius. nūdam p̄ cūantem plaz
ad apolline dūc. Hīdolo imperant
corruet in puluere est redacti. Q̄d apolline

De sctō Jacobo apo. maiori

uider epauit ⁊ spūs tradidit illuc successit
 iulias q̄ somace luccō fec ⁊ cristianā p̄ iac
 tra ubi p̄ q̄nq̄ dies cū āgel cāas ⁊ deabu
 tā illi p̄ m̄māte q̄ audire iulias ⁊ magis
 arbi⁹ f̄ alacres duas as p̄tes. duas uipe
 ras. duobz q̄ columbz ad cā dimitt fecit. f̄
 p̄tes ⁊ pedes ligat. as p̄tes nil nocet ad
 p̄bra p̄ced. columb colli q̄ uoluit fudo
 religit. Iulias ā icānotū dixit. nūq̄ ei tu
 magis f̄ iura beluas. q̄ ei f̄ ierit p̄tes i
 ei p̄en ferat. ⁊ p̄un⁹ occidet. ⁊ sic p̄
 tibi q̄ iur cristina ⁊ ad dēni locū ire fecit
 monū boies lufatuit. ⁊ iulias mām
 las ⁊ p̄ci mādauit. d̄ q̄ b̄ l̄ sangne flua
 ri. deinde ligū ⁊ p̄adi fec. cristia p̄o neq̄q̄
 loq̄a amētes. p̄fura ligue accipie i facie
 iulias p̄uēt ⁊ oculū ei p̄ p̄cunes ei execa
 ui. iur⁹ q̄ iulias duas as gutas circa corē
 ⁊ p̄nā i lai⁹ ⁊ dimisit. ita p̄filla spūs b̄
 tradit circa ānos dñi. cclxxviii. p̄b̄ diocle
 tian⁹. rēf̄at cā corp⁹ ei q̄ d̄a cāstro q̄ iur
 senū p̄uati n̄ p̄b̄e uetere ⁊ p̄uerbū h̄o. iur
 tūe ei q̄ iura castz illō erat fidei ⁊ euerla.

XCIII

De scō Jacobo aplo maior.

Iscob⁹ iſſe ap⁹lus
dicit^r enacob⁹ zebedi. iacob⁹ frater
iohiabonageras. fili⁹ tonitru⁹. et
iacob⁹ maior. et enacob⁹ zebedi. fili⁹ n⁹ ſa
tū carne. ſi⁹ et nois inſipiaſet. zebedi⁹ inter p
taſ donas ſue donatus. z. bñs iacob. ſapm
pſo donauit p mox. maritū. z. a deo nob
donat^r. eſt in ſpūale patronū. z. aſ iacob. frat
iohis q. fuit^r et frat. nō ſatū carne. ſi⁹ et mox
ſiliū dicit. abo ei fuit eiuf⁹ zeli. eiuf⁹ ſtudy.
eiuf⁹ don. Eiuf⁹ zeli ad om̄m placeſcit. Eū
eiſa maritū xp̄i nō recipient. iacob. z. iohes d
xerit. Eū dicit^r pſcedat i. igne⁹ de celo z. ſolu
maritū. Eiuf⁹ ſtudy ad diſceſcē. pñ iſt p
cipue fuit q xp̄m de iudicia z alijs vñu
ris interrogauerit. Eiuf⁹ don ad obtinendū.
q. ſeſſione ad dētrā z ſimilit^r xp̄i abo hñ
pſoluerūt. z. fili⁹ tonitru⁹ reſonare pſica.
nois q. malos ſtrebat. pigros et carnatores
ſua aliuū dicit amurano⁹ z uertebat. pñ dicit

Beda de iobē q̄t̄ altē inonuit v̄t̄ si aliq̄n
 tulit aliq̄ inonuit; r̄p̄ m̄dus eū cape nō
 poruissit. Viciat iacob maior sic alē minor.
 Ipsiō r̄ōe vocatus. q̄m̄ p̄s vocatus ē a
 p̄o. sc̄o r̄ōe familiaris. q̄m̄ maior ē fa
 miliaris viciat ipsi habuisse cū istō q̄; cū
 illo sic p̄; q̄ ipm̄ ad secreta sua admittat
 sic fuit ad puellē resuscitatus. 7 ad gl̄iosā
 trāsfūratōē; Lerno r̄ōe passiōis. q̄ p̄s
 mus ut cedat ap̄lōs passus ē. Sic ergo bē
 maior alio ē eo q̄ p̄s vocat̄ ē ad ap̄stō
 lar̄ gr̄am. n̄a p̄t̄ bē maior ē eo q̄ p̄s vo
 catus est ad c̄tinuā gloriā.

[illegible]

suscipi coram nobis heremogenes cum pharisaeis discipulis fuit in nomine philei ad iacobum misit ut ipse phileus coram iudeis puereretur quia pre dicanum falsum esset. Et cum apostolus coram omnibus rationabiliter esse iussisset et multa coram eo miracula fecisset. rediit phileus ad heremogenem docerem nam iacobus approbans et miracula recitans et cum discipulis de pelle fieri crederet et ut ipse filius efficeretur discipulus persuaduit. Quia heremogenes iudeus et pharisaea magica nam cum immobile fecit ut se nullatenus mouere posset dicens. Et debui mus si iacobus in uenire soluar. quod cum phileus iacobus perpuer fuit in iusticiam misit ad discipulos variis suis ut discipulus fidarius et dicat. Dominus erigit illos in apostolos compendiosus. Sicutque in de iudario iacobus et solutus a vinculis magis arribus heremogenis in iusticiam. et ad iacobum peruenit. Iterum heremogenes demones aduocauit. baptizet ut ipse iacobum uincens cum phileo aduocaret ut discipulus in uindicta et discipulus et de cetero sibi auderet tale in discipulo Clemens ait demones ad iacobum aere uillare ceperit ut. Jaco. apostolus in iudicare nobis. quia quia ipse nostrum aduocet.

Saynt Thomas the
martir was sone to gylt
her bequet a burgeys of
the cyte of london / And
was born in the place
where as now stonde the
chirche called saynt Thomas of aكير
And this Gilbert was a good deuout
to man and toke the crosse upon hym /
and went on pilgrimage in to the ho-
ly land / and had a seruaunt with
hym / And when he had accompyshyd
his pilgrimage / he was taken
homeward by the lither men / and
brought in to the prison of a prynce na-
med Almerant / where longe tyme he
his felawshipp suffred moche payne and
sowle / And the prynce had grete
affection towarde this gylbert / and
had ofte companyaoun with hym of the
crysten faith / and of the Royne of
england by which conuersacion it for-
tuned that the daughter of this prynce
had especial loue vnto this gylbert /
and was famylar with hym / and on
a tyme she discouered her loue to hym say-
eng / yf he wolde promysse to wedde
her / she shold forsake frendes / heritage
and contrey for his loue / and he so-
me cristen / & after longe companyaoun

spylbene them / he promysed to wedde
her / yf she wolde become Crysten / And
toke to her the place of hys dwelling
in england / And after by the purues
aunc of god the said gylbert etc. wold
and come home / And after this / it
fortuned so that this prynces doughter
etc. / stole pryuely away and passed
many a wyld place and grete aker
and by goddes purues etc. at last ca-
me to london / remandeng and cryeng
ketel / ketel / for more englyssh coude
she not / wherfor the peple drewe aboute
her / what for the strange aker of her
as for that they vnderstode her not and
many a sheldoyr hope / so longe she went
till she came to fore gylberts dore /
And as she there stode / the seruaunt
that had ben with gylbert in prison
which was named richart salbe her
and knele that it was she / and we-
te in to hys mayster / and tolde hym
how this mayde stode at hys dore / and
anon he wente out to her / And
assone as she salbe hym she fpe in a
sibylline for iohē / And gylbert to-
ke her to / & comforted her / & brought
her in to hys holbe / And sith wente
to the byshopps which thenne were
by at wylkes and wherthey alle the

Marteling van Thomas Becket, houtsnede en tekst door een lezer
gecensureerd in William Caxton, *The Golden Legende* (Westminster
1483/84), Glasgow University Library, Sp Coll Hunterian Bg.1.1

**lombardica historia que a pterisq3
 lura legenda sanctoru appellatur**

Int iare ons heren .xl. v. en een opstete leuyns dach nae sate jan baptist dach i die zomer is ghe-
 uard va verstupe) Die deuote maghet bertha iacobs dorst val goeder hylliger roerfke) waer die mid
 dach luffigen vij en acht voren doe sy out was seuen en tachtich iare En sy was een pfiffide suste
 nae die zegghel die alle die gheene) toe beqaert te houden die in der enighet en i clusen bescloet
 vorden) roerfke zegghel sy an ghenome) heeft en is besloet) van der verdoordigghen vader i xpo heer
 iosef bisrop va theopolitane) suffraganen tuercht. die een doctor was in der godheyt. va der
 pdisie oerden. mit oerlof en isent onser verdoordighe vaders i xpo heer dauid va bur-
 gondien bisrop tuercht. roerfke deuote berke suste heeft haer leuen ouerghelbracht i seer
 sroer en seerpe penitencie die sy ghedaen heeft. waer haer cleet was des wijnters en
 des zomers een grof haren cleet aen haer naerke hif mit een grouden roef. die verboudich
 was. En sy heeft mae vleysch of enigge suuel ghegeken. Bloets voets roefende al hif. Naer
 mae vuez hebbende mit ander veel goeder hylliger roerfke) die langhe waer te seuen En
 doe sy dese seerpe penitencie ghedaen had seuen en vijftich iare. is sy ghezuft in den heer
 in haer cluse aen die bueskerse tuercht. en sy heeft begheert begraue te syn op die selue
 stede. Dae sy haer penitencie volbront heeft dat al se ghesiet is. Tot een oerfonde des
 roerfke) va al dat hie voerscreue is. se hebben wij ipe heer herman va lorchhorst desen
 toudemuster tuercht en vual) onser verdoordighe vaders i xpo heer federicus va baden bisrop
 tuercht Ende ipe heer iacob va appelkeeren dormdesen tuercht En ipe broder dierse va
 malpen por totte) zguelue) binne) vuercht die al hif beuaert heeft die slukken va suste
 berke cluse. Noe dae hie voer gheuoemt hebben elise by sonder onse seghel aen desen
 bruef ghehangen) Int iare ons heren als voer ghescreue staet.

Dit is een roep va den bruef die in suste berke docthuft gheschiet is roel
 besloten i een glas ouergheset vollen latijn i duchtiche

Int iare ons heren .xl. v. en een opstete leuyns dach nae sate jan baptist dach i die zomer is ghe-
 uard va verstupe) Die deuote maghet bertha iacobs dorst val goeder hylliger roerfke) waer die mid
 dach luffigen vij en acht voren doe sy out was seuen en tachtich iare En sy was een pfiffide suste
 nae die zegghel die alle die gheene) toe beqaert te houden die in der enighet en i clusen bescloet
 vorden) roerfke zegghel sy an ghenome) heeft en is besloet) van der verdoordigghen vader i xpo heer
 iosef bisrop va theopolitane) suffraganen tuercht. die een doctor was in der godheyt. va der
 pdisie oerden. mit oerlof en isent onser verdoordighe vaders i xpo heer dauid va bur-
 gondien bisrop tuercht. roerfke deuote berke suste heeft haer leuen ouerghelbracht i seer
 sroer en seerpe penitencie die sy ghedaen heeft. waer haer cleet was des wijnters en
 des zomers een grof haren cleet aen haer naerke hif mit een grouden roef. die verboudich
 was. En sy heeft mae vleysch of enigge suuel ghegeken. Bloets voets roefende al hif. Naer
 mae vuez hebbende mit ander veel goeder hylliger roerfke) die langhe waer te seuen En
 doe sy dese seerpe penitencie ghedaen had seuen en vijftich iare. is sy ghezuft in den heer
 in haer cluse aen die bueskerse tuercht. en sy heeft begheert begraue te syn op die selue
 stede. Dae sy haer penitencie volbront heeft dat al se ghesiet is. Tot een oerfonde des
 roerfke) va al dat hie voerscreue is. se hebben wij ipe heer herman va lorchhorst desen
 toudemuster tuercht en vual) onser verdoordighe vaders i xpo heer federicus va baden bisrop
 tuercht Ende ipe heer iacob va appelkeeren dormdesen tuercht En ipe broder dierse va
 malpen por totte) zguelue) binne) vuercht die al hif beuaert heeft die slukken va suste
 berke cluse. Noe dae hie voer gheuoemt hebben elise by sonder onse seghel aen desen
 bruef ghehangen) Int iare ons heren als voer ghescreue staet.

Dit is een roep va den bruef die in suste berke docthuft gheschiet is roel
 besloten i een glas ouergheset vollen latijn i duchtiche

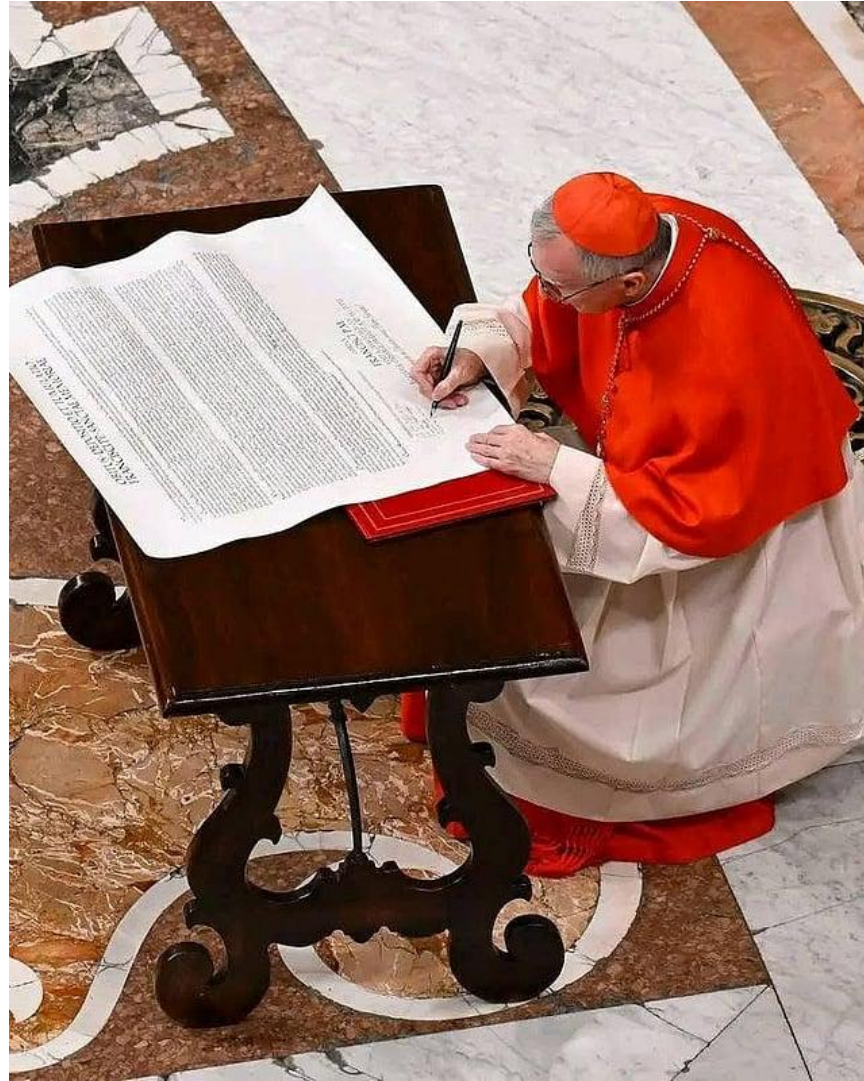
Legenda aurea, gedrukt in Straatsburg 1496,
 met handgeschreven levensbeschrijving van
 Suster Bertken op het titelblad.
 Universiteitsbibliotheek Utrecht, H fol 252 rar

Reliekglas met het zegel van bisschop Johann
Kneissel, Oostenrijk of Zuid-Duitsland, ca. 1500.
Hamburg, Museum für Kunst und Gewerbe

Reliekglas, Rijnland, 15de eeuw.
Utrecht, Museum Catharijneconvent,
BMR v2

Ondertekening van de *rogito* bij het overlijden van paus Franciscus I
Bron: *Daily Tribune*, 26 april 2025

Paul van Geest op tv bij Goedemorgen Nederland over de inauguratie van paus Leo XIV

ACTA SANCTORUM JUNII,

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, servatâ
primigeniâ veterum Scriptorum phrasi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariisque & Observationibus

ILLUSTRATA

A GODEFRIDO HENSCHENIO P. M.

DANIELE PAPEBROCHIO,

FRANCISCO BAERTIO,

CONRADO JANNINGO,

JOANNE BAPT. SOLLERIO,

E Societate Jesu Presbyteris Theologis.

TOMUS V.

Sanctos à die xxv ad finem mensis complexus :

cum Tractatu Preliminari,

Qui continet

CHRONOLOGIAM

PATRIARCHARUM ALEXANDRINORUM

Similiter illustratam.

ANTVERPIÆ,
Apud Viduam Petri Jacobs,
A. D. MDCCIX.

DIE VIGESIMA QUINTA JUNII.

A
Fabricio
arcanal-
de arcan-
tante,

an tunc
etiam dif-
pauerit
Vita?

B
Dicitur no-
bilitate natus

scripto ha-
bitu egregio
laudasse,

C

1. Hæc summa trium episcopatuum, quas ea super
re Marchesius scripsit: quibus ex Summontii Histo-
ria Neapolitani addiderim, præcipuam defenden-
de contra Francos urbis curam acrisque pro Cesare
servandæ custodiam creditam fuisse Fabricio Mar-
ramaldo: quem quia exorsum Franci habebant, baud
vana Fratres formido potuit inesse, ne si urbs
caperetur, dolorem recepturum à Fabricio claudium
miles exacerbatum ulcisceretur in ejusdem nominis
Et familie Beatum: ideoque abscondendum potius
illud crediderint, quam tot alias insignes suas Reli-
quias, quibus minus periculi fore credebant. Ex tunc
autem desit Beati cultus, Et capella ad priorem
nauigationem rediit, donec divina providentia
placuerit thesaurum sacrorum ossum (quem vel inde
constat de terra honorifice elevatum fuisse, tamquam
Beati, non absque Ordinarii consensu) denuo in
lucem educere, una cum Vita, si qua antiquitus scri-
pta adsit. An autem adsit, baud leviter dubito, cum
nullum ejus indicium reperitur neque in Mss. Co-
dicibus Ambrosii Tarzii, usque ad annum MDXIII
diligentissime collectis, neque in Vitis editis vel à
Leandro Alberto sub annum MDXVII, vel à Joanne
Flaminio sub annum MDXXIX, vel à Seraphino
Rozzio sub annum MDLXXV, qui omnes ante Lau-
trechii tempora Et præterea Vita amissionem scrip-
serunt.

2. Circa medium hujus seculi edidit Theodorus
de Piperno Compendium historicum virorum illu-
strum Neapolitanæ provincie: ex quo nobis adhuc
ignoto fuisse proficitur Marchesius qualem-
cumque Vitam hic Latine reddendam. Natus est
B. Fr. Guidus Neapoli, parentibus ibidem
nobilissimis, ex quibus Guilielmus Marra-
maldi ad Nidensem Sedem sive Curiam (inter
antiquas quatuor, secunda hæc numerabatur, post
Capuanam prima) nunc extinctam, pertinetens,
Fratres habuit Landulfum Archiepiscopum
Bariensem Legatum Apostolicum, ac deinde
S.R.E. Cardinalem, & Carolum Majorem-
domus Caroli Regis. A puero vixit cum omni
modestia, mire diligens ad studia. Cumque
frequens esset in Conventu S. Dominici, pia
& erudita Fratrum conversatione captus, inter
iplos recipi petiit & obtinuit. Receptus, &
Philosophicis ac Theologicis bene instructus,
non solum perquam devotus religiosus, sed et-
iam egregius evasit Verbi divini prædicator.
Quod ille talentum locis pluribus fructuose ex-
ercuit, nominatim autem in civitate Ragusina,
cui sic placuit, ut ejus intuitu fundatus ibi sit
Conventus Ordinis.

3. Regressus in patriam, institutus à sum-
mo Pontifice fuit Inquisitor Generalis per to-

tum Regnum; multoque labores ac perfec-
tiones sustinuit, liberrime exercens officium
istud, molestiæ atque invidiæ plenum. Sed
in virtute Crucis, cujus etiam figuram li-
gneam penes se gestabat semper, illæus ab
omnibus periculis exiit. Ita cum aliquando
conventum obfuderet ingens tumultuantium
multitudo, ipse in tectum chori progressus,
Crucem suam contra illos protulit, mandans
ut continuo inde abscederent, & tantum cun-
ctis terrorem incussit, ut momento citius dis-
sipati fuerint. Alias à Rege Roberto accer-
tus, missis militibus, quasi ad suam præsen-
tiam illum tuto adducturus, revera autem in
carcerem retrusurus, ipse divinitus cognito
illorum consilio, elata Cruce adjuravit eos,
ne in se violentas manus injiceret quisquam:
iturum ultro se, & acturum cum Rege;
quem suo alloquio sic placavit, ut qui cum
antea ferre non poterat, persuasus suum ab
illo regnum turbari, propter frequentes tu-
multus, exercitiæ contra hæreticos severitatis
causâ exorientes, non solum liberum à se di-
mitteret, sed etiam securum, quod Inqui-
sitionis sacræ causis Rex se amplius non im-
misceret.

4. Habemus libellum, cui titulus, Dux Ad-
venarum, Neapolim curiose perambulantium, au-
thore Abbate Pompeo Sarnelli Italice scriptum, absconditum
editumque anno 1685, ubi cap. 17 describitur adhuc latet,
Regalis ecclesia S. Dominici, in cujus nomen
restaurata & consecrata fuit anno MCLV ab Ale-
xandro Papa IV, cum ante annos XXIV S. Mi-
chaelis nomine adhuc conseretur, sub quo fuerat
Benedictinus anno MCXVI concessa. Hæc intra por-
tam majorem ecclesie portamque monasterii, legere
est antiquum titulum hoc principio: Nimbifer ille
Est: qui titulus quoniam diu steterat ad os ejus-
dam cisterne, conatus fuit Fr. Cyprianus à Nea-
poli explicare, in eum sensum, quo significaretur,
in ipsius cisterne fundo latere corpus B. Guidi Mar-
ramaldi cum argentea ecclesie supellectile, ipse pa-
riter abdita: suamque ea de opinione lucubrationem
edidit, sub titulo Cisterne discooperatæ, sed ego,
inquit Sarnellius, opposui eidem Filium Ariadnes;
docique petram illam non esse aliud, quam naufragi
cujusdam monumentum, sublatum de pavimento
ecclesie, quando chorus transponebatur, applica-
tumque cisterne ipsi, cum qua aliis nihil commune
habebat. Istam vero controversiam indicare hic
placuit, ut indicetur, non ita pridem adhuc
questum fuisse in thesaurum istum, Et quam fir-
ma persuasione Neapolitani credant, ipsum apud
Predicatores delitescere.

DE VENERABILI BERTA,
RECLUSA ULTRAJECTI IN BELGIO

Notitia ex Necrologio, juxta corpus servato.

ANNO M-
DLV,

Anno 1456
Reclusa
Berta,

Nno Domini MCCCCLVI, quo
David, Philippi Boni Burgundie
Ducis filius, per translationem cū
Gisberto Brederodio, prius qui-
dem electo, sed nunquam confir-
mato, pacificam inisse visus est
Ultrajectine sedis possessionem, multis deinde modis
& factionibus per annos xi inquietandam, ingres-
sa est Reclusorium suum Venerabilis Berta; ex-

tra omnes publicarum revolutionum curas vixit
per annos LVII. Ita legimus in egrapho Chartæ
mortalis, quæ veluti quoddam viæ compendium,
rite signata ac sigillata, intra pyxidem vitream re-
clusa & reposita fuit in ejus sarcophago. Egraphum
autem illud ex memoriis Lappii Bollando submisit
anno MDCLXII Bartholdus Nibhusius, postquam
eamdem Chartam Teutonice versam publici juris fe-
cisset. Florebat tunc Ultrajecti eruditionis famâ
clarus Ju-

D
AUCTOR
D. P.
& Inquisi-
tor fuit uxor

virtute
Crucis sim-
per se tute-
bat.

E

F

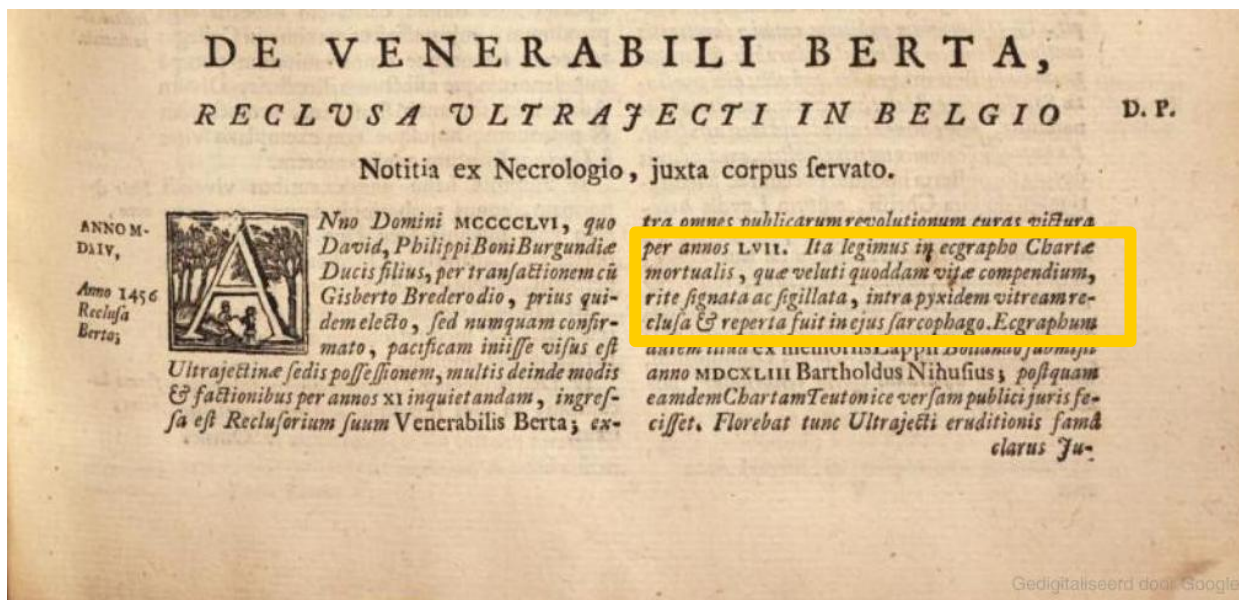
D. P.

Daniel van Papenbroeck, Acta
sanctorum quotquot toto orbe
coluntur, vel à catholicis scriptoribus
celebrantur dl 7 band 5 (Antwerpen
1709)

Den Haag, KB

Bron: Google Books

"...een manuscript van haar stervensakte, dat als een samenvatting van haar leven, naar behoren ondertekend en verzegeld, in een glazen potje in haar sarcofaag is aangetroffen"

biit anno MDLXXIV. Igitur tempore intermedio, ac forte sub Frederico Schenckio, primo ultimoque ejus loci Archiepiscopo, sub annum MDLXI instituto, & collapsa per Cleri incuriam sacra studiosius restaurante, apertum fuerit monumentum. Bertae, vulgo venerabiliter habitum; nisi quis opinari malit à Calvinistis destructum, defosso alibi corpore, cujus notitiam in sarcophago repertam, curaverit Lappius senior transcribere, ad suam posterorumque memoriam, & Junior miserit Bollando per Nibufium. Ipsa sic legebatur.

tamquam
mortuae
1514,

B

& juxta
reclusionis
locum
sepulta,

C

in ecclesia
civili dicta,

2 Anno millesimo quingentesimo decimo quarto, ipso die S. Lebuini (die scilicet Translationis, Natalis enim colitur XII Novembris) post Nativitatem S. Joannis Baptistae devota Christi Virgo Berta, filia Jacobi, intra septimam & octavam horas migravit à seculo, plena operibus bonis, anno aetatis octuagesimo septimo, professa soror secundum Regulam Anachoretarum, per Rev. in Christo Patrem, Domnum Judocum Episcopum Hierapolitanum, ac sacrae Theologiae Professore, cum licentia & approbatione Reverendiss. in Christo Patris & Domini, Domini David de Burgundia, Episcopi Trajectensis. Quae devota Berta aetam peregit poenitentiam, in cilicio & simplici tunica aestate & hieme, sine carnibus & lacticiis; sine igne, nudis pedibus & observantiis plurimis. Dumque in tam rigida poenitentia vixisset annis quinquaginta septem & amplius, quievit in Domino, in loco apud ecclesiam Civilem Trajectensem; petiitque sepeliri in loco ubi poenitentiam explevit. Quae omnia & singula praedicta, Nos, Hermanus de Lockhorst, Decanus ecclesiae S. Salvatoris Trajectensis, & Vicarius Reverendiss. in Christo Patris & Domini nostri, Domini Friderici de Raden Episcopi Trajectensis, & Nos, Jacobus de Appelteren, Decanus ecclesiae Majoris Trajectensis, & ego Theodorus Prior Regularium in Trajecto certificamus & notum facimus per praesentes cum sigillis nostris, anno Domini ut supra.

3 Non est haec formula (ut Nibufius in Epistola Bollando scripta visum) ex earum genere, quibus alicujus Fratris aut Sororis mors annuntiari solebat & etiamnum solet per Collegia & Monasteria, ad postulandum suffragia precum. Plus aliquid illa sapit, & testimonium publicum eximiae sanctitatis continet, in omnem posteritatem durabilis. Quare dignam censui Bertam, quae hic, post alios diei praesentis Sanctos atque Beatos, referretur cum titulo Venerabilis, donec aliunde aliud quid lucis affulgeat.

DE VENERABILI BERTA, RECLUSA ULTRAJECTI IN BELGIO D. P.

Notitia ex Necrologio, juxta corpus servato.

ANNO M.
DLIV,

Anno 1456
Reclusa
Berta;

Nno Domini MCCCCLVI, quo David, Philippi Boni Burgundie Ducis filius, per transactionem cum Gisberto Brederodio, prius quidem electo, sed numquam confirmato, pacificam iniisse visus est Ultrajectinae sedis possessionem, multis deinde modis & factionibus per annos XI inquietandam, ingressa est Reclusorium suum Venerabilis Berta; ex-

tra omnes publicarum revolutionum curas victura per annos LVII. Ita legimus in egrapho Chartae mortualis, quae veluti quoddam vitae compendium, rite signata ac sigillata, intra pyxidem vitream reclusa & reperta fuit in ejus sarcophago. Egraphum autem illud ex memoriis Lappii Bollando submisit anno MDCXLIH Bartholdus Nihufius; postquam eandem Chartam Teutonice versam publici juris fecisset. Florebat tunc Ultrajecti eruditionis fama clarus Ju-

tamquam
mortuae
1514,

& juxta
reclusionis
locum
sepulta,

B

C

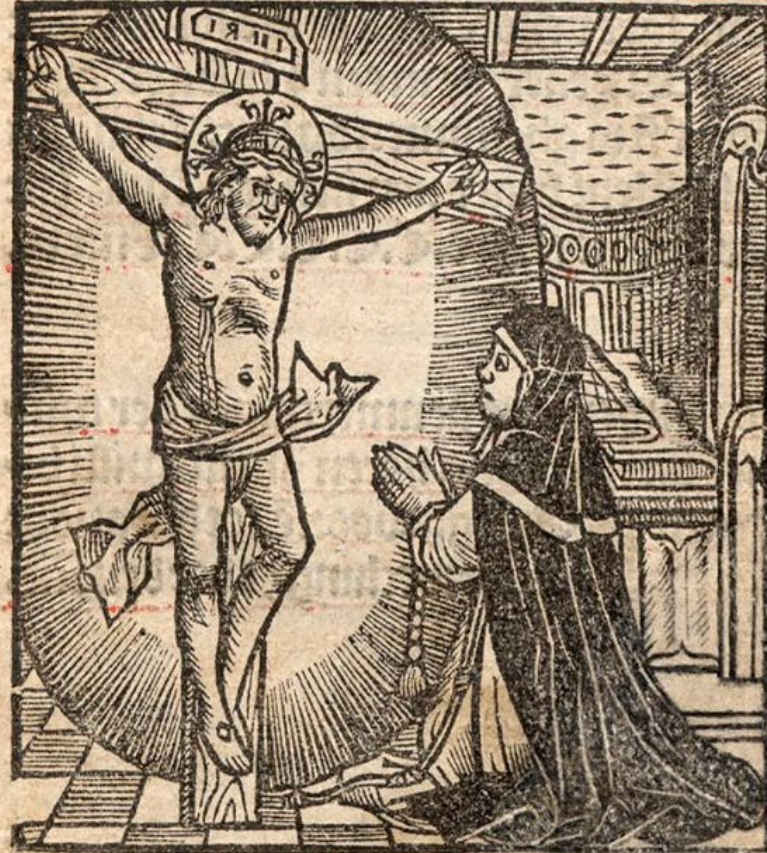
biit anno MDLXXIV. Igitur tempore intermedio, ac forte sub Frederico Schenckio, primo ultimoque ejus loci Archiepiscopo, sub annum MDLXI instituto, & collapsa per Cleri incuriam sacra studiosius restaurante, apertum fuerit monumentum Bertaë, vulgo venerabiliter habitum; nisi quis opinari malit à Calvinistis destructum, defosso alibi corpore, cujus notitiam in sarcophago repertam, curaverit Lappius senior transcribere, ad suam posterorumque memoriam, & Junior miserit Bollando per Nibufium. Ip-

2 Anno millesimo quingentesimo decimo quarto, ipso die S. Lebuini (die scilicet Translationis, Natalis enim colitur XI Novembris) post Nativitatem S. Joannis Baptistæ devota Christi Virgo Berta, filia Jacobi, intra septimam & octavam horas migravit à seculo, plena operibus bonis, anno ætatis octuagesimo septimo, professa soror secundum Regulam Anachoretarum, per Rev. in Christo Patrem, Domnum Judocum Episcopum Hierapolitanum, ac sacrae Theologiæ Professore, cum licentia & approbatione Reverendiss. in Christo Patris & Domini, Domini David de Burgundia, Episcopi Trajectensis. Quæ devota Berta æctam peregit poenitentiam, in cilicio & simplici tunica æstate & hieme, sine carnis & lacticiis; sine igne, nudis pedibus & observantiis plurimis. Dumque in tam rigida poenitentia vixisset annis quinquaginta septem & amplius, quievit in Domino, in loco apud ecclesiam Civilem Trajectensem; petiitque sepeliri in loco ubi poenitentiam explevit. Quæ omnia & singula prædicta, Nos, Hermanus de Lockhorst, Decanus ecclesiæ S. Salvatoris Trajectensis, & Vicarius Reverendiss. in Christo Patris & Domini nostri, Domini Friderici de Raden Episcopi Trajectensis, & Nos, Jacobus de Appelteren, Decanus ecclesiæ Majoris Trajectensis, & ego Theodorus Prior Regularium in Trajecto certificamus & notum facimus per præsentem cum sigillis nostris, anno Domini ut supra.

in ecclesia
civili dicta,

Bollando scripta visum) ex earum genere, quibus alicujus Fratris aut Sororis mors annuntiari solebat & etiamnum solet per Collegia & Monasteria, ad postulandum suffragia precum. Plus aliquid illa sapit, & testimonium publicum eximie sanctitatis continet, in omnem posteritatem durabilis. Quare dignam censui Bertam, quæ hic, post alios diei presentis Sanctos atque Beatos, referretur cum titulo Venerabilis, donec aliunde aliud quid lucis affulgeat.

Een boeckē gema
ket en bescreuē vā suster bertkē
die .lvij. iaren beslotē heeft ghele
te tot Utrecht in die buerkercke

Titelblad van het 'Passieboekje'
van Suster Bertken
Utrecht: Jan Berntsz, 1516
Bron: Wikipedia

Meer weten?

A. van Leerdam & D. van der Poel, 'Een plek tussen de heiligen: De handgeschreven levensbeschrijving van kluizenares Suster Bertken opnieuw bekeken', *Madoc* 38 (2025), nr. 3, 151-158

edu.nl/rxy8k

A. van Leerdam & D. van der Poel, 'Een unieke levensbeschrijving van de Utrechtse kluizenares Suster Bertken', website Bijzondere Collecties UU (2025)

d.e.vanderpoel@uu.nl

a.e.vanleerdam@uu.nl